

KEES VAN DONGEN

Dossier de premsa
10/06/2009

Ajuntament de Barcelona
Barcelona Cultura

**KEES
VAN
DONGEN**

RODA DE PREMSA

10 de juny de 2009, a les 11.30h

INAUGURACIÓ

10 de juny de 2009, a les 19.30h

L'exposició estarà oberta al públic de l'11 de juny
al 27 de setembre de 2009

L'exposició *Kees Van Dongen* és una coproducció del Musée
des beaux-arts de Montréal i el Nouveau Musée National de
Mònaco, en col·laboració amb el Museu Picasso de
Barcelona

Museu Picasso

Dep. de premsa i comunicació

Montcada 15 - 23

08003 Barcelona

Tel. 932 563 021 / 26

museupicasso_premsa@bcn.cat

Ajuntament de Barcelona

Barcelona Cultura

SUMARI

1. PRESENTACIÓ
2. DADES DE L'EXPOSICIÓ
3. RECORREGUT
4. ÀMBITS
5. OBRES COMENTADES
6. RELACIÓ D'OBRES EXPOSADES
7. ACTIVITATS A L'ENTORN DE L'EXPOSICIÓ
8. CRONOLOGIA

1. PRESENTACIÓ

Aquesta exposició és la **primera retrospectiva** a Espanya dedicada a Kees Van Dongen i presenta l'evolució de l'artista, des dels seus anys de formació fins al cim de la seva carrera. La mostra, que s'ha pogut veure també –amb plantejaments diferents en cada estada– al Nouveau Musée National de Mònaco i al Musée des beaux-arts de Montréal, confirma el **lloc determinant** que va ocupar Kees Van Dongen a les grans agitacions artístiques de principis del segle XX, especialment dins del **fauvisme**, on va tenir aquest paper únic de retratista sovint irreverent i feridor.

Les seves obres, brillants i impúdiques —sovint comparades amb «prodigiosos excessos de llum, de calor i de color»— són bona prova de l'afirmació del seu propi estil dins de l'art modern, al costat de Matisse i de Picasso.

Kees Van Dongen

Nascut als afores de Rotterdam, **Kees Van Dongen** (Rotterdam, 1877 – Mònaco, 1968) va desenvolupar la major part de la seva trajectòria a París, on es va establir a partir del 1897. Influenciat als seus inicis per la pintura simbolista i pels claroscurs de Rembrandt, la seva obra pren un caire realista i de fortes connotacions socials –lligada a les seves idees polítiques anarquistes– durant la seva etapa parisenca, on coincideix amb Picasso, –el seus tallers al Bateau-Lavoir eren contigus– i amb qui compartí model, Fernande Olivier. El treball amb Fernande, parella de Picasso en aquells moments, permet Van Dongen experimentar en l'art del retrat, del qual esdevingué un mestre. En aquest període, Van Dongen i Picasso van compartir un mateix gust per “l'elegància provocadora i bàrbara” de la dona, atrets pel submón, les prostitutes i les ballarines de barraca de fira.

El llenguatge de Van Dongen evolucionà cap a una forma d'expressionisme i així, l'any 1908, exposà a la galeria de Daniel Henry Kahnweiler. Gràcies a Kahnweiler l'extravagància i la virulència de les teles de Van Dongen van tenir repercussions immediates a l'estranger, especialment dins del grup expressionista alemany Die Brücke, la qual cosa, juntament amb un orientalisme contemporani al de Matisse, el situà en primer línia de l'avantguarda.

Al final de la I Guerra Mundial, Van Dongen, convertit en una mena de Gran Gatsby Holandès, evoluciona cap a una pintura que reflecteix la vida mundana dels "années folles", primer a París i després a Mònaco, a través dels seus retrats, sovint irònics i decadents, de les personalitats més destacades de l'època.

L'exposició «Kees Van Dongen» a Barcelona

En aquesta tercera etapa, comissariada per **Jean-Michel Bouhours**, conservador en cap del Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, París i ex director del Nouveau Musée National de Mònaco, i **Pepe Serra**, director del Museu Picasso de Barcelona, l'exposició presenta una selecció molt acurada de **prop d'un centenar d'obres** de l'artista –dels dibuixos de principis de segle a les obres dels anys vint– que donen testimoni del conjunt de la seva carrera i, de forma inèdita, mostren la relació que es va establir, en un moment crucial de la història de la pintura moderna, entre **Van Dongen** i **Picasso**. En aquest sentit, l'exposició inclou una reduïda selecció d'obres de Picasso i dels retrats que Van Dongen va realitzar de Fernande Olivier, companya de Picasso en aquells moments. Company temporal de Picasso al Bateau-Lavoir, va establir uns vincles i uns intercanvis estètics amb ell àmpliament evocats en aquesta etapa de l'exposició.

A la vegada, l'exposició mostra la relació de l'artista amb Barcelona, que es produeix amb motiu de l'exposició individual que les **Galeries Dalmau** li van dedicar l'any 1915. La recerca que s'ha realitzat de la documentació d'època existent ha permès dedicar un apartat a la recepció que va tenir aquesta exposició entre el públic català

La mostra també ofereix una **perspectiva inèdita** sobre l'artista, gràcies a les noves recerques i a la presentació d'obres fins ara molt poc conegudes. El recorregut és **cronològic**, per entendre millor l'evolució del pintor, però també per evidenciar les seves inquietuds recurrents, els seus trets i les seves característiques més personals. L'exposició engloba els diferents àmbits d'expressió de Van Dongen: la pintura, evidentment, gràcies a la qual, segons l'historiador de l'art i assagista francès Élie Faure, l'artista «va escriure el poema sensual del món», però també la il·lustració i l'obra gràfica.

2. DADES DE L'EXPOSICIÓ

- Aquesta és la **primera retrospectiva** a Espanya dedicada a l'artista Kees Van Dongen (Rotterdam, 1877 – Mònaco, 1968) i ofereix una **perspectiva inèdita** sobre l'artista, gràcies a les noves recerques i a la presentació d'obres fins ara molt poc conegudes
- La mostra permet, d'una banda, apreciar l'obra d'aquest artista realitzada a principis de segle a París i les clares connexions amb la de Picasso –amb qui coincidí al Bateau-Lavoir, en aquell moment– i, d'una altra, mostrar la seva aportació fonamental al **fauvisme**.
- També hi són presents aspectes **poc coneguts** i en ocasions malentesos de l'obra de l'artista, com el seu interès pels temes orientalizants o de referències espanyoles, i part del treball de la seva etapa final, centrat en els retrats de caràcter mundà
- L'exposició és una **coproducció** del Musée des beaux-arts de Montréal i del Nouveau Musée National de Mònaco, en col·laboració amb el Museu Picasso de Barcelona
- Entre d'altres institucions i particulars, **han prestat obres** per a aquesta exposició els següents centres i museus: Musée national d'Art moderne / Centre de création industrielle, Centre Georges Pompidou, París; The Museum of Modern Art, New York; Musée des beaux-arts de Montréal; National Gallery of Art, Washington; Brücke-Museum Berlin i Musée d'art moderne de la Ville de Paris

- La mostra aplega **78 obres** de Kees Van Dongen:
 - 59 pintures
 - 18 dibuixos
 - 1 gravat

S'inclouen, també, peces documentals i 4 obres de **Picasso** (1 escultura, 2 dibuixos i 1 gravat)

- L'exposició ocupa la primera planta del palau Finestres, seu de les exposicions temporals, i s'estructura en **7 sales**:

Sala 1 Entre Rotterdam i París. Anys de formació

Sala 2 París, el dibuix

Sala 3 Del tachisme al fauvisme

Sala 4 El Bateau-Lavoir. En companyia de Picasso i Fernande

Sala 5 Els anys "fauves"

Sala 6 Exotisme

Sala 7 Els "années folles"

LLISTA DE PRESTADORS

ALEMANYA

Brücke-Museum Berlin
Kunsthalle Bremen - Der Kunstverein in
Bremen
Staatliche Museen zu Berlin,
Kupferstichkabinett

CANADÀ

Herbert Black Collection
Musée des beaux-arts de Montréal

ESTATS UNITS

Galerie David Barnett, Milwaukee,
Wisconsin
Joel and Carol Honigberg, Highland Park,
Illinois
Hood Museum of Art, Dartmouth College,
Hanover, New Hampshire
The Museum of Modern Art, New York

National Gallery of Art, Washington

FRANÇA

Bibliothèque Kandinsky, centre de
documentation et de recherche du Musée
national d'art moderne-Centre de Création
Industrielle
Centre Pompidou, Paris. Musée national
d'art moderne - Centre de création
industrielle
Collection Gilbert Krill
Galerie Jean-Claude Bellier
Collection Galerie de la Présidence, Paris
Musée d'Art Moderne de Troyes
Musée d'art moderne de la Ville de Paris
Musée Fabre, Montpellier Agglomération
Musée de Grenoble

I tots aquells que han preferit restar en
l'anonimat

Títol:	<i>Kees Van Dongen</i>
Data:	De l'11 de juny al 27 de setembre de 2009
Roda de premsa:	10 de juny de 2009, a les 11.30 hores
Inauguració:	10 de juny de 2009, a les 19.30 hores
Lloc:	Museu Picasso de Barcelona Montcada, 15 - 23 08003 Barcelona Tel. 932 563 000 Fax. 933 150 102 museupicasso@bcn.cat
Horari:	De dimarts a diumenge, de 10 a 20 hores Dilluns no festius, tancat
Preu:	Exposició: 5,80 € Entrada general (exposició temporal + col·lecció permanent): 9 € Condicions especials per a grups, menors de 16 anys, membres de l'ICOM, Targeta Rosa, estudiants, aturats, jubilats, passi d'acompanyant, famílies nombroses Les entrades d'aquesta exposició es poden adquirir via internet a través del web del Museu
Carnet del Museu Picasso:	Accés directe i il·limitat a la col·lecció i a les exposicions del Museu durant dotze mesos (a partir del moment de la compra) per 10 € individual / 15 € familiar
Organitza:	L'exposició <i>Kees Van Dongen</i> és una coproducció del Musée des beaux-arts de Montréal i el Nouveau Musée National de Mònaco, en col·laboració amb el Museu Picasso de Barcelona
Superfície:	L'exposició ocupa la primera planta del palau Finestres
Catàleg:	Editat en català i castellà (L'edició francesa i anglesa d'aquest catàleg ha estat publicada per Éditions Hazan). Autors: Christian Briend, Jean-Michel Bouhours, Emmanuelle Capra, Isabel Cendoya, Francesc Fontbona, i Anita Hopmans. 220 pàgines amb il·lustracions a color. Editat pel Museu Picasso (ICUB) / Editor: Institut de Cultura/Museu Picasso / Projecte gràfic del catàleg i maqueta: Marnich Associates.
Obres:	59 pintures, 18 dibuixos, 1 gravat de Van Dongen i 4 obres de Picasso (1 escultura, 2 dibuixos i 1 gravat), a més de documentació, procedents de museus i col·leccions particulars d'arreu del món

www.museupicasso.bcn.cat

CRÈDITS DE L'EXPOSICIÓ

ORGANITZACIÓ I PRODUCCIÓ:
MUSEU PICASSO, BARCELONA

DIRECTOR:
PEPE SERRA

COMISSARI:
JEAN-MICHEL BOUHOURS I PEPE SERRA

COORDINACIÓ:
ISABEL CENDOYA, AMB L'ASSISTÈNCIA
D'ESTER GALIMANY

RECERCA:
ISABEL CENDOYA I MARGARIDA
CORTADELLA

CONSERVACIÓ PREVENTIVA:
REYES JIMÉNEZ I ANNA VÉLEZ

REGISTRE:
ISABEL CENDOYA I ANNA FÀBREGAS

PREMSA I COMUNICACIÓ:
MANEL BAENA I ANNA BRU DE SALA

DISSENY:
GURI_CASAJUANA

MUNTATGE:
RELLUC

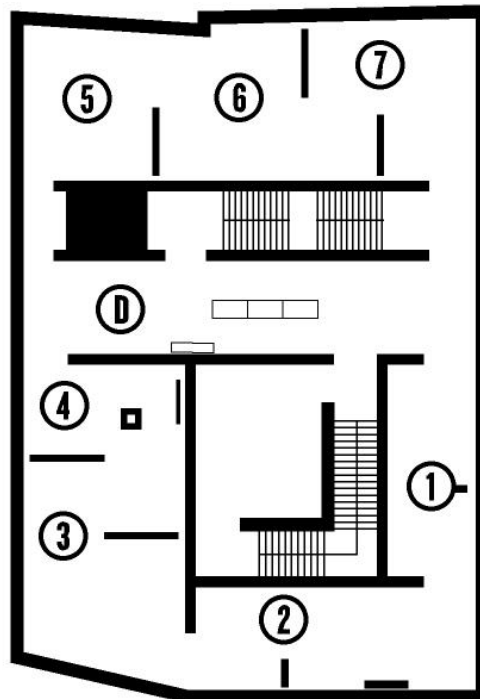
**DISSENY GRÀFIC DE LA CAMPANYA DE
COMUNICACIÓ I GRAFISME:**
MARNICH ASSOCIATES

3. RECORREGUT

L'exposició ocupa la primera planta del palau Finestres i s'estructura en **7 sales**:

- Sala 1** Entre Rotterdam i París. Anys de formació
- Sala 2** París, el dibuix
- Sala 3** Del Tachisme al Fauvisme
- Sala 4** El Bateau-Lavoir. En companyia de Picasso i Fernande
- Sala 5** Els anys "fauves"
- Sala 6** Exotisme
- Sala 7** Els "années folles"
- D** Documentació i espai de lectura

4. ÀMBITS

Sala 1: Entre Rotterdam i París. Anys de formació

Mentre seguia els cursos de l'Acadèmia de les Arts i les Ciències de Rotterdam, Van Dongen va dur a terme els primers quadres en tons foscos a l'estil de Rembrandt, mestre del clarobscur, al qual dedicà el 1927 un llibre més autobiogràfic que hagiogràfic, en el qual no dubtà a entrelligar el seu propi destí amb el del Mestre. En aquestes obres de joventut, dutes a terme a mitjan dècada de 1890, Van Dongen mostrà un seguit d'afinitats personals amb la pintura de Jozef Israëls, el "Rembrandt del segle XIX", que gaudiria d'una retrospectiva el 1894. Més tard, Van Dongen pintà una sèrie de paisatges holandesos, realitzats al Voorhaven de Delfshaven, un barri que data del segle XVII a l'entrada del port de Rotterdam, on vivia la família de l'artista, el pare del qual tenia una fàbrica de malt. La seva paleta es va il·luminant i les seves composicions revelen un tipus de dibuix modernista ja consolidat, que s'inspira en els enquadraments de la fotografia i el cinema (*Zelandesa*). L'execució en aquest context de joventut de *Autoretrat o Autoretrat en blau* i de *Cavall clapat* del 1895, veritables manifestos pictòrics duts a terme sota el segell de l'autorepresentació i l'al·legoria, són senyals extraordinàriament forts que ja anuncien un destí fora del que és comú. Van Dongen s'instal·là definitivament a París el 1899, al turó de Montmartre, on pintors de fira i sense un ral, ballarines de revista i cabaret, prostitutes, marginats de tota índole i burgesos alienats formaven una societat subterrània que inspiraria el seu univers gràfic i pictòric.

Sala 2: París, el dibuix

Van Dongen deixà l'estil simbolista dels seus inicis (il·lustracions per a la revista *De Vrije Kunst*) per un realisme amb connotacions socials fortes, que assolí el seu punt àlgid en els dibuixos sobre la guerra dels Bòers per a la revista satírica holandesa *De Ware Jacob*.

D'altra banda, Van Dongen demostrà una predilecció especial pel caràcter pintoresc dels barris calents de Rotterdam, Anvers, Amsterdam o París, amb les cases de barrets amb llums vermells i aquelles dones públiques immòbils als aparadors. El dibuix li permetia captar sense ser vist unes escenes de gran realisme. "Havia llogat una habitació en una d'aquestes cases. Hi feia els meus petits dibuixos a la claror del quinqué", explicà l'artista.

A París, entre el 1900 i el final del 1903, abandonà la pintura, versemblantment per problemes econòmics. Gràcies a la mediació de Théophile Steinlen, col·laborà amb els diaris satírics de l'època (*L'Assiette au beurre*, *Le Rire*, *L'Indiscret*, *Le Frou-Frou*), dels quals obtingué els recursos per tirar endavant la llar que acabava de formar amb Guus Preitinger, una compatriota també pintora. Va il·lustrar un número sencer de la revista *L'Assiette au beurre* (26 d'octubre de 1901) dedicat al tema de la prostitució vist des de la perspectiva de la condició de la prostituta.

A través de la pràctica del dibuix, Van Dongen reafirmà les seves idees polítiques anarquistes, alhora que va anar trobant a poc a poc la seva maduresa expressiva.

El propietari del Moulin de la Galette va descriure Van Dongen "corrent darrere les ballarines i dibuixant-les al mateix temps". Aquest testimoni confirma, com si calgués, el talent extraordinari de l'artista per captar en directe aquestes escenes esvalotades, els temes pintorescos o les multituds en moviment, gràcies a un traç precís, incisiu i magistral.

Sala 3. Del tachisme al fauvisme

Avalat per Paul Signac i Maximilien Luce, Van Dongen exposà al Salon des Indépendants del 1904. La seva presència va ser remarcada especialment per Charles Morice, un crític d'art molt influent de la revista *Le Mercure de France*. I encara més, Van Dongen organitzà, durant el 1904, la seva primera exposició individual a la galeria d'Ambroise Vollard, en què es mostraren més de cent obres: quadres amb paisatges d'Holanda, París i la costa normanda, dels quals una selecció destacada es troba en aquesta exposició.

Van Dongen segueix els passos dels seus contemporanis, els impressionistes i Claude Monet; després consolida ben aviat un llenguatge personal, marcat per l'agitació i l'efervescència dels colors i les formes, en la línia del divisionisme de Paul Signac i del seu compatriota Otto van Rees. Van Dongen es declarà "tachista", i portà el principi de la pinzellada espontània de color al seu punt màxim; "tocs juxtaposats com si eixugués el pinzell", escriuria un crític. La sèrie *El carrousel de porcs* és testimoni d'aquesta via nova i personal que pren l'artista i que el portarà progressivament cap al fauvisme. Van Dongen va ser present amb dues obres al Salon d'Automne del 1905, sobre el qual el crític Louis Vauxcelles deixaria anar la cèlebre expressió de "Donatello chez les fauves" [Donatello entre les feres]. Van Dongen exposà gairebé alhora a la galeria Druet unes teles que el mateix crític qualificaria d'"orgies torrencials de color". Aquest

període tachista va conèixer el seu apogeu amb la tela monumental *A la Galette*, presentada al Salon des Indépendants del 1906, una obra magistral concebuda com un veritable manifest en resposta a les aportacions d'Henri Matisse. Més tard, l'artista decidiria dividir aquesta gran obra en sis quadres independents per raons de mercat; tres d'aquests s'han pogut reunir en aquesta exposició.

Sala 4: El Bateau-Lavoir. En companyia de Picasso i Fernande

A partir del 1905, Van Dongen s'instal·là al Bateau-Lavoir, un edifici insalubre situat a la part alta de Montmartre, amb la seva dona Guus i la seva filla Dolly. El seu taller era contigu al de Picasso i tots dos artistes cultivaren uns lligams de forta amistat. La companya de Picasso, Fernande Olivier, reflecteix a les seves memòries (*Picasso et ses amis* i, més tard, *Souvenirs intimes*) aquest estret vincle que va existir entre els dos artistes i el seu entorn.

Fernande Olivier escriu a *Souvenirs intimes*: “Pablo adorava la petita ‘Gusie’ i hi jugava sense treva; ella li feia fer tot el que volia. Jo aleshores no sabia que li podien agradar tant les criatures. A nosaltres ens hauria agradat tenir-ne una de nostra, però com que aquest desig no es complia ens havíem d'accontentar amb la petita Van Dongen.”

Van Dongen i Picasso compartien un mateix gust per “l'elegància provocadora i bàrbara” de la dona, herència d'una filiació baudelairiana: “pintors de la vida moderna”, els agradava més el circ que el teatre, els atreïa el submón, les prostitutes i les ballarines de barraca de fira. “Barraques, domadors de gossos, vagabunds, potser també bandits, tots amics!”, declararia Van Dongen.

Des de la seva arribada al Bateau-Lavoir amb Picasso, Fernande havia deixat de posar com a model pels pintors de Montmartre, una activitat que reservava al seu amant, de gelosia llegendària. Ja sigui aprofitant el moment d'una ruptura momentània de la parella a final de l'agost del 1907 o fruit de certa tolerància pel treball a domicili, el fet és que Van Dongen va fer una sèrie de retrats de Fernande, de factura molt diversa, que aleshores s'imposà com la seva model principal, juntament amb la seva dona Guus. L'artista desgrana, a través del personatge de Fernande Olivier, el gènere femení com a extrapolació —de la fràgil i delicada cortesana a l'espanyola robusta, tot passant per la prostituta embrutida per l'absenta— per exacerbar una sensualitat sempre present. Van Dongen experimenta en l'art del retrat, del qual esdevingué un mestre, amb uns enquadraments molt ajustats i unes perspectives sense precedents, que fan d'aquesta part de la seva obra una barreja subtil entre l'expressionisme pictòric i la instantània fotogràfica.

Sala 5: Els anys “fauves”

El llenguatge de Van Dongen evolucionà cap a una forma d'expressionisme. Les escenes d'alegria col·lectiva del Moulin de la Galette o el ball de la Matichiche van donar pas progressivament als retrats. Primer, Van Dongen pintà les models que “tenia a mà”: Guus, Dolly, Fernande.

El 1907, Van Dongen va ser testimoni al Bateau-Lavoir de la gènesi de *Les Femmes d'Alger (O. J. R.)*, obra seminal del cubisme picassà. L'artista es quedà al marge d'aquesta revolució formal i va escriure per justificar-se: “un art que fos només ciència

seria un suïcidi". La seva pintura, centrada cada vegada més en la dona, expressava un erotisme que anava a deshora amb la seva època i va provocar una reacció, si més no pudibunda, del poeta Guillaume Apollinaire, que el fustigà com "el pintor de les vergonyes ciutadanes". Élie Faure evocava la calor exaltada d'aquells cossos i una bestialitat que a poc a poc conqueria l'esperit. Van Dongen no deixava de repetir que l'impudor era una virtut. En aquell context de canvi radical i sense precedents de les regles de la composició en la pintura occidental establertes a partir del Renaixement, Van Dongen expressà la seva pròpia orientació estètica, amb *Les Il·lustradores* o *Les Il·lustradores de Tabarin*, en què la definició de l'espai del quadre permet una exhibició de la carn, del desig, de la feminitat i de l'ambivalència del desig sexual. A les obres de Van Dongen pertanyents a aquest període clau, la prostituta assoleix la funció de l'antiga hetera sagrada i la ballarina de cabaret i la mateixa dona de l'artista esdevenen, sota el seu pinzell, uns autèntics "ídols". L'any 1908, Van Dongen exposà a la galeria que havia obert Daniel Henry Kahnweiler, gràcies al qual presentà les seves obres també a Alemanya, on va entrar en contacte amb els pintors expressionistes alemanys de Die Brücke.

Sala 6: Exotisme

L'home dels suburbis de Rotterdam se sentia atret pels "països llunyans, càlids i exòtics". L'hivern del 1910-1911, Van Dongen viatjà a Espanya. Va ser el seu primer contacte amb l'arquitectura morisca, els palaus àrabs i els minarets de les mesquites, el contrast entre els carrerons foscos i les parets emblanquinades de calç reescalfades per un sol ardent. Ara bé, Van Dongen se sentia captivat sobretot per la mirada de les andaluses, el moviment dels cossos de les ballarines de flamenc amb les seves panderetes seguint uns ritmes endiablats, els colors dels teixits amb motius florals dels mantons de Manila, que donaren a la seva pintura un cert aire "matissia". Tot i això, les obres espanyoles i orientals mostren una fascinació distant de l'artista davant les seves models; l'aura misteriosa sota la mantellina, el barnús o darrere els vels en són testimoni. El juny del 1911 va inaugurar una exposició a la galeria Bernheim Jeune, que duia el títol: "Hollande, Paris, Espagne, Maroc"; la mostra ratificà la influència dels seus viatges als països del Sud en la seva producció.

"Europeu o exòtic segons li convé, Van Dongen té un sentiment personal i violent de l'orientalisme. [...]Aquesta pintura fa olor d'opi i d'ambre", va escriure Apollinaire el 1913. Van Dongen viatjà a Egipte aquell mateix any, i remuntà el Nil fins a Tebes, on posà enmig de les ruïnes. Aquest contacte amb l'Egipte dels faraons va marcar un veritable gir en la seva obra, que ja no es limitarà als temes i els colors orientals. L'artista repren la funció del dibuix en una obra depurada: un traç segur i precís que recorda sovint les seves caricatures del començament i un llenguatge cromàtic basat en grans colors plans o monocroms. El 1913, Van Dongen sembla que va voler tancar aquest cicle amb una gran composició provocadora; el caràcter obertament exhibicionista de *Tableau* o *El xal espanyol*, una obra de composició, va provocar un escàndol i fou despenjada per la policia al Salon d'Automne d'aquell mateix any.

Sala 7: Els “années folles”

“El món és un gran jardí, tot ple de flors, tot ple de males herbes. [...] La gràcia del nostre temps és que tot ho podem barrejar, tot ho podem mesclar: realment és l'època còctel”, afirmà Van Dongen.

El 1912 l'artista es va traslladar a un taller al carrer Denfert-Rochereau, on va oferir els seus primers famosos “balls Van Dongen”. *Autoretrat com a Neptú* testimonia aquesta nova i passatgera sociabilitat del pintor. En aquella època va conèixer el modista Paul Poiret, que va esdevenir un dels seus clients. Les siluetes femenines s'allarguen; Van Dongen es converteix en “el pintor” de la noia andrògina del període d'entre guerres, aquella dona, que alliberada de la tutela marital, pren un nou lloc en la societat. La trobada de l'artista amb la marquesa de Casati, representada d'esquena al quadre *Pila amb flors* i figura extravagant del París d'aquells *années folles*, i més tard amb Jasmy Jacob, que fou la seva companya a partir del 1917, van introduir Van Dongen als cercles de la vida social parisenca. S'instal·là a la Villa Saïd, als límits del Bois de Boulogne, i després, el 1922, al carrer Juliette Lamber, en una mansió molt luxosa, transformada en *showroom* dedicat completament a la seva pintura. El rebel del turó de Montmartre s'havia convertit en una mena de Gran Gatsby. Les personalitats més destacades de l'època venien a posar per a Van Dongen: d'Anatole France a Anna de Noailles, sense oblidar nombroses personalitats del món de l'espectacle: Geneviève Vix, Lili Damita, Yves Mirande, Lucien Guitry o Arletty... Sempre animat per un bri de provocació, Van Dongen declarà que li agradava “allò que brilla, les pedres precioses que lluen, els teixits tornassolats, les dones belles que inspiren el desig carnal... i la pintura em dona la possessió més completa de tot això, perquè el que pinto sovint és la realització obstinada d'un somni o d'una obsessió...” Édouard des Courières, l'autor de la primera monografia sobre Van Dongen apareguda el 1925, evoca, en canvi, una certa distància de l'artista, i el mostra com un moralista o un pintor historicista.

5. OBRES COMENTADES

Cavall clapat (Hall)

Van Dongen va pintar aquesta obra monumental sobre una senzilla tela de lli, a l'estudi que li havia muntat el seu pare al negoci familiar de malt. Probablement enrotllada, l'artista se l'emportarà a París, i més tard, muntada sobre un bastidor, trobarà un lloc privilegiat en cadascun dels estudis de l'artista. La documentació fotogràfica mostra que l'obra sempre ha ocupat un lloc destacat als diversos estudis, ja fos al carrer Denfert Rochereau, com a la Villa Said, col·locada al davant de la primera versió de *El tango de l'arcàngel*, o a l'estudi del carrer Courcelles.

Aquesta obra representa un animal estranyament híbrid. L'abillament d'ocell, el darrere imponent d'un cavall de tir, així com la presència d'un cavall alat aeri que representa el talent del seu poble, mostren les seves contradiccions fonamentals: quedar-se enganxat a terra o, al contrari, prendre embranzida, desafiar les lleis de la gravetat i dirigir-se cap a un univers més espiritual. Una taca de color al musell trenca l'obra monocroma; és d'un «rosa suau», escriu Van Dongen, i representa l'energia brutal d'una respiració càlida i poderosa. L'artista opta, per primera vegada, per remarcar la silueta de l'animal d'una manera tan oberta; una silueta reforçada a la gropa amb amples pinzellades perpendiculars al traç, i difuminades en una boira grisosa al coll i a les potes de davant de l'animal.

Zelandesa (Sala 1)

Aquest retrat de la zelandesa forma part d'una sèrie de petits quadres pintats a l'oli d'unes obres dutes a terme a l'aire lliure entre el 1894 i el 1895 al barri de Voorha-

ven, a la vora de Rotterdam, on vivia la família del pintor. Alguns d'aquests quadres s'exposarien a la galeria Vollard de París l'any 1904.

Si observàvem en aquests paisatges holandesos, ensopits en un somni o en l'avorriment d'un diumenge, parafrasejant el periodista Tom Schilperoot, una influència de Rembrandt, amb aquest retrat de la zelandesa ens trobem davant d'una obra a part, la llum és com en un estudi de cinema, i a més, en aquesta obra premonitòria de Van Dongen tot sembla anunciar el futur llenguatge del cinema: el pla general, l'aplanament de la imatge a través del teleobjectiu i la mobilitat extrema del primer pla. La model és extraordinàriament bonica i serena.

Tom Schilperoot va convidar Picasso a Holanda el 1905. Picasso va tornar amb unes obres noves que assenyalaven el final de l'austera època blava, fortament marcades per aquell mateix prototip de les dones del Nord, proveïdes de còpies i amb un cutis del color de la llet.

Autoretrat en blau (Sala 1)

A *Autoretrat en blau*, Van Dongen es representa a si mateix amb una silueta d'un to blau tirant a negre, davant d'una finestra per la qual entra la llum natural, única font de claror de l'escena; rebutjant el clarobscur, el quadre imita l'efecte del contrallum fotogràfic. Sembla que l'artista posa al negoci familiar de malt, davant d'un mirall; el segon pla deixa entreveure per la finestra els pals dels vaixells de Voorhaven (l'avantport) de Delfshaven, el barri de la seva infància. En aquesta obra el pintor adopta una actitud triomfadora; les mans a la butxaca, el cap tirat enrere i el cos lleugerament inclinat revelen una actitud «intrèpida» de l'artista. Posa com si s'estigués començant a moure, i si es representa amb les mans a la butxaca és per no donar una imatge apàtica o indolent. És un autoretrat amb un físic autoritari, d'un individu disposat a lluitar, o almenys a superar les adversitats.

Revista L'Assiette au Beurre (Sala 2)

La tardor del 1899 Van Dongen s'estableix a Montmartre, a París, de manera definitiva, amb Guus, la seva dona. L'artista es troba en un estat d'indigència bastant accentuat. Feia algunes «instantànies», «uns gargots amb llapis o amb tinta» per satisfer les seves necessitats. Seguint la recomanació de Steinlen, el diari satíric compra diversos dibuixos de Van Dongen el juliol del 1901. Aleshores l'artista coneix el crític Félix Fénéon, personatge influent, que li permetrà col·laborar a *La Revue Blanche*. L'octubre del 1901, rep un encàrrec per il·lustrar un número sencer de la revista *L'assiette au beurre*, titulat amb ironia: «Petite histoire pour petits et grands enfants» [Petita història per a petits i grans ninfants]. Crea una sèrie de 16 dibuixos, amb un format més gran sobre paper, que mai no havia fet abans. Hi explica la història d'una noia jove amb una filla que ha estat abandonada pel seu amant i per sobreviure es converteix en prostituta. Al començament serà important gràcies a la seva bellesa, però després arriba la decadència amb la malaltia i la mort. És una novel·la negra, la criatura de la pobra noia haurà de seguir el mateix destí que la seva mare. El conjunt dels dibuixos tenen un traç de tinta molt precís, realçat amb *lavis*, i mostren una influència molt clara de Toulouse-Lautrec.

Van Dongen va fer nombroses il·lustracions entre el 1901 i el 1903 per a altres revistes, en especial *Le Rire*, *L'Indiscret*, *Le Rab'lais*. Té predilecció per il·lustrar l'alta societat i les dones mundanes.

Paraigües o Quatre persones afanyant-se sota la pluja (Sala 3)

Uns quants mesos abans de pintar aquest quadre, Van Dongen havia fet una il·lustració per a la revista *L'Indiscret* sobre aquest mateix tema dels transeünts amb els caps enfonsats protegint-se de la pluja. Malgrat que aquesta obra data del 1903, any en què l'artista torna a la pintura després d'uns quants anys d'abstinència, és encara de línia postimpressionista, i és excepcional per diverses raons. La seva horitzontalitat: la vorera al fons, les línies creades pels paraigües i també pels peus dels vianants, creuen una taca que segueix una línia vertical que simula el moviment de la pluja sobre els vidres. El llenguatge tachista que Van Dongen va adoptar cap al 1904-1905, del qual podem veure aquí els primers fruits, permet alhora la restitució d'un efecte de líquüefacció i un efecte de posada en moviment de la imatge, completament inèdit per a l'època, i del qual descobrirem la sistematització amb els futuristes cinc anys més tard. Aquest quadre va pertànyer al cineasta Jacques Tati, autor de *Les vacances de Mr Hulot*. Ens podem permetre de pensar que el cineasta va posar els ulls en el quadre de Van Dongen per la forta impressió que causa la imatge en moviment.

El circ (Sala 3)

Van Dongen se sentia atret pel circ, com Picasso o Apollinaire, i molts altres artistes de començament del segle xx. Freqüenta el circ Medrano amb assiduitat, de vegades en companyia de Picasso. Aquest món del qual la societat industrial sembla que confirma el declivi, el fascina perquè en el seu interior no hi ha lloc per a les convencions socials: els artistes s'exhibeixen amb postures indecents. Van Dongen pinta una dona de goma, una pallassa filiforme, unes amazones fent equilibris, però també nombrosos pallassos de la cara trista. Perquè el món del circ està impregnat, per a Van Dongen, d'una nostàlgia profunda. L'any 1904, pinta una sèrie d'obres sobre paper, són escenes preses en viu d'una companyia de circ, en què apareixen especialment *Saucisse i Pépino*. *Amazones acròbates del Circ Medrano* (1905) marca un veritable gir en l'obra gràfica de l'artista: el traç es confon amb una silueta ben marcada, és precís, net, eficaç i dóna als cossos una expressió de mobilitat, pesantor i força, tot alhora.

Moulin de la Galette (Sala 3)

Amb *A la galette*, obra «desapareguda» l'existència de la qual ha estat descoberta en un període recent, Van Dongen assoleix el punt àlgid del seu període tachista, conseqüència

del neoimpressionisme. Aquesta obra havia de «respondre» al repte llançat per Matisse al Salon des Indépendants del 1905. Als anys cinquanta, moment en què els negocis no li anaven gaire bé, Van Dongen va tallar el quadre en sis parts. En podem observar tres que hem pogut reunir en aquesta mostra. La primera, *L'aranya*, era la part central superior del quadre original, al voltant de la qual s'organitzava la resta de la composició. El tema de la llum, de la seva difracció i la brillantor dels penjolls de cristall proporcionaven la millor coartada possible a la tècnica tachista, és a dir, un tractament de la forma i el color a través de grans taques d'un pinzell gruixut. La part baixa del quadre està dedicada a la sala i als seus ocupants. És la fauna que freqüenta el Moulin de la Galette, un antic molí convertit en lloc de plaer, fins i tot de llibertinatge. S'hi ballava la cèlebre dansa de la Matichiche, dansa «picant» en què els cossos s'acostaven per tocar-se, més enllà dels límits permesos per les convencions de l'època.

Si observem atentament la segona «part» del quadre que podem veure en aquesta exposició, constatem un canvi estilístic en el tractament dels ulls de la dona que està en primer pla, uns ulls llargs de colors contrastats. D'aquí es dedueix que *A la galette* no és tan sols la gran obra que havia de cloure el període tachista, sinó la que duia el germen del seu futur llenguatge pictòric.

Retrat de Daniel-Henry Kahnweiler (Sala 4)

El *Retrat de Daniel-Henry Kahnweiler* es va fer entre el 1907 i el 1908. El comprà Óscar Ghez als anys seixanta, Kahnweiler diria al nou propietari: "El retrat que em va fer Van Dongen és, en realitat, un fragment del retrat original, que feia 100 x 81 cm. Al fons es veia una ballarina amb mallot. Per sort, en conservo una fotografia. Vaig perdre aquest retrat a les vendes per embargament de després de la Primera Guerra Mundial i no sé qui el va mutilar després." (carta del 10 de febrer de 1966). Originalment, el model estava assegut davant una taula sobre la qual hi havia un llibre. Al fons es veia una de les criatures amb mallot, tret característic de la pintura que feia en aquell moment. No hi ha cap dubte que va ser el mateix Van Dongen que va retocar el quadre, com ja havia fet amb *L'idol*, "tornant a enquadrar la composició, per fer-ne una de més austera i plena de misteri". Tal com havia fet amb el seu *Autoretrat fauvista*, més tard Van Dongen va recobrir el fons original amb un color pla monocrom, d'un to vermell de sang, i el va tornar a signar.

Autoretrat fauve (Sala 4)

Seria interessant saber qui va posar el nom de fauvista a aquest autoretrat: va ser Van Dongen mateix o el seu entorn que va considerar que aquest és el més «salvatge» de tota la sèrie d'autoretrats de l'artista fets durant el 1908 i el 1909. En qualsevol cas, és el més a la vora d'una màscara primitiva: una mirada molt blava, que agrada a l'artista donar-se a les seves autorepresentacions, suavitza els trets marcats, gairebé violents d'un home rude i fort, que podria molt bé ser el d'un rústic estibador del port de Rotterdam. Al seu llibre sobre l'autoretrat (*Le peintre nu*), Philippe Dagen veu aquest quadre com un «manifest artístic».

«Un fauvista que es pinta a la manera fauvista», la seva posició no podria estar més ben afirmada que en primera persona, el seu estil més ben palès que a la seva pròpia cara. El comentari més adequat per a aquesta tela seria, doncs, el que va fer Arthur Cravan: «Van Dongen ha fet coses admirables. Duu la pintura al cor. Quan xerro amb ell i me'l miro, m'imagino les seves cèl·lules plenes de colors, la seva mateixa barba i els seus cabells porten verd, groc, vermell i blau al seu interior».

La lligacama (Sala 4)

Aquest quadre de Van Dongen representa un nou estil de l'artista que succeeix al període tachista. Aquest estil es caracteritza per una silueta reforçada amb el color blau que sembla que desenganxi la figura del fons to per to, a través de grans colors plans. La influència d'Henri Matisse i del seu quadre monumental *La joie de vivre*, que va ser presentat al mateix temps que *A la galette* al Salon des Indépendants, és ben palesa; és probable que l'holandès se sentís «endarrerit» en una evolució col·lectiva que apuntava a definir unes noves lleis del color expressiu. Així, al cap d'uns mesos, Van Dongen va dur a terme una sèrie d'obres important que seguia aquests nous principis: *La ballerine borgne et son enfant*, *La ballerine borgne saluant*, *Ma femme et sa gosse*, entre d'altres.

A part de l'estil de l'obra, *La lligacama* és una peça clau en la carrera de l'artista, ja que duu a terme una nova representació de la dona que es relaciona amb una sensualitat torbadora. El barret d'ala ampla, en el qual Kuspit veu el símbol del poder de la dona, amaga la cara de la model, l'envolta de misteri mentre que aquesta mostra a la concupiscència de la mirada el seu cos completament nu (vegeu *Tableau o El xal espanyol*, 1913). Objecte de la fantasia, la model es manté allunyada, amb la mirada inabastable, mentre el seu cos és a l'abast de la mà.

Modjesko, cantant soprano (Sala 5)

Aquesta obra del 1907 és probablement una de les obres mestres de l'artista. Les models de Van Dongen són, en general, objectes de les seves fantasies; d'uns somnis masculins que no desemboquen necessàriament en la satisfacció del desig, sinó que redueixen l'home a l'estat d'esclau (*Salomé o Tableau o El xal espanyol*), o es fixen en la cara fosca de la feminitat. Donald Kuspit remarcava que hi havia alguna cosa més que la «simple observació de les dones marginals» en Van Dongen; «la dona es converteix per a ell en un element absolut, a través del qual l'home pot dur a terme la seva identitat, i convertir-se realment en ell mateix».

La pell groguenca d'una lluminositat extrema està embolcallada d'una gamma de claroscurs vermellosos, que trobem també en altres quadres, com a *Les lluitadores de Tabarin*. La silueta vermella és ben present a la mà, alhora que dona relleu a l'escot exuberant. El gitano transvestit es transforma en una gran diva sota el pinzell de Van Dongen; amb la boca ben oberta, sembla que el seu cant arribi fins a nosaltres.

Les lluitadores de Tabarin (Sala 5)

Van Dongen pinta *Les lluitadores de Tabarin* quan torna del seu viatge a Holanda, durant el primer semestre del 1907. El tema és únic en l'obra del pintor, que va donar més importància al retrat aïllat o com a molt dues o tres dones elegants. Aquesta vegada es tracta d'un veritable harem: nou lluitadores amb mitges ajustades del ball Tabarin, un dels locals de Montmartre que, juntament amb les Folies Bergères i el Moulin de la Galette, agradava més a l'holandès. És més que probable que Van Dongen pintés aquest quadre després d'haver vist *Les senyorettes d'Avignon* a l'estudi de Picasso, que van compartir durant un temps en tornar del viatge. Les dues obres comparteixen els temes del gineceu, la bacanal i la fantasia, manllevats del gènere de les *Banyistes* de Cézanne, quadre exposat a París a la mort d'aquest darrer el 1907 i que, tant Matisse com Derain interpretaran per la seva banda d'una manera virgílica. Un món d'una nuesa innocent i paradisiaca, anterior a la poma, Picasso i Van Dongen escullen una sexualitat de baixos fons i de falses aparences. L'obra de Van Dongen comparteix amb la de Picasso unes regles formals: el fracàs del dispositiu de la perspectiva heretat del Renaixement amb un vel que bloqueja la mirada a la superfície del quadre, i l'absència de qualsevol relació intersubjectiva entre els personatges representats les mirades dels quals s'adrecen només a qui mira el quadre.

Sirena espanyola (Sala 6)

El viatge de Van Dongen a Espanya el 1910 va ser la font d'inspiració de nombrosos retrats d'andaluses, gitanes o ballarines de flamenc. *La sirena espanyola* és un dels pocs nus d'aquesta sèrie. Tal com passa a *Tableau o El xal espanyol*, la model s'exhibeix de manera insolent o almenys sense pudor. Aquest quadre sembla una al·lusió a Gauguin, a les tahitianes que posaven per al pintor de l'escola de Pont-Aven... Els tons són resplendents: el marró tenyit de vermell, l'halo verd que domina la model i la pell de color d'ivori tradueixen una gran delicadesa en la sensualitat.

Autoretrat com a Neptú (Sala 6)

"[...] no hi ha cap dubte de com va ser el ball dedicat al mar que Van Dongen oferí l'any 1922 i en el qual Nicole Groult es va vestir de sirena. Joies de pacotilla, collarets de perles verdes i vermelles, anells i penjolls geomètrics, arracades que no fan sinó evocar l'antiguitat... Són contemporanis del paquebot que navega darrere un déu que, sens dubte, canta més fàcilment una ària de *La belle Hélène* d'Offenbach: 'Ce barbu qui s'avance, bu qui s'avance, bu qui s'avance' encara que aquest es refereix més a Agamèmnon que no pas a la mitologia. Paquebot dels creuers, dels transatlàntics, de les festes i dels còctels. Són dues realitats de Van Dongen; la primera: 'La gràcia del nostre temps és que tot ho podem barrejar, tot ho podem mesclar: realment és l'època còctel', i la segona: 'La pintura és la mentida més bonica'."

Daniel Marchesseau

Tableau o El xal espanyol
(Sala 6)

L'escena sembla que està il·luminada artificialment, amb làmpades d'acetilè, mentre que la cara es troba en una zona d'ombra més aviat verdosa. L'artista repeteix, amb aquesta obra, una situació que ja havia representat al seu altre quadre famós *L'ídol* (1908), en què la mateixa model, la dona de l'artista, només ofereix com a límit del seu exhibicionisme impúdic la seva cara, és a dir, la seva identitat. Un mendicant simiesc –potser el vell de Suzanne?–, arrupit, mostra al mateix temps un estatus de marginat, d'impotència i alhora una certa voluntat de reivindicació.

Durant la seva exposició al Saló de Tardor el 1913, aquest quadre va ser despenjat per la policia. L'escàndol va ser objecte d'una campanya de premsa important, en què la premsa de dretes i la d'esquerres es van enfrontar. Henri Matisse, qui prendria partit a favor de l'artista, juntament amb Marquet, Camoin, Valtat, Francis Jourdain i Ségonzac, contra els seus censors, escriu en una carta a Charles Camoin, irònica i clara: «Van Dongen ha fet créixer la seva reputació per un petit escàndol al qual ha contribuït molt que Desvallières fos tan púdic. (Associat del Saló de Tardor)».

Jasmy Jacob
(Sala 6)

A Jasmy Jacob, coneguda com Jasmy «la divina», però també «la terrible», la descriuen com una dona extremadament orgullosa. Jean Melas-Kyriazi, a la seva obra *Van Dongen après le fauvisme*, afirma fins i tot que Jasmy va utilitzar el pintor per «conquerir el París de l'època i satisfer la seva ambició de brillar». Van Dongen la va conèixer el 1916 i va ser la seva companya fins al 1927. La marquesa Casati i Jasmy Jacob són els dos personatges femenins que faran allunyar el pintor dels pàries i marginals de la Butte Montmartre i de Montparnasse, per introduir-lo als salons i els casinos on es reuneixen l'alta societat i les dones mundanes. Van Dongen descobreix un ambient pintoresc i alhora seductor; Jasmy hi veu el negoci assegurat. L'arquitecte Francis Jourdain, que apreciava la pintura de Van Dongen, va descriure Jasmy com un personatge amb una elegància sòbria, però amb un gust molt determinat.

Els retrats que Van Dongen va fer de Jasmy mostren una dona segura de si mateixa, altiva i amb un perfil aquilí. En aquest quadre, que va donar ella mateixa al Museu Nacional d'Art Modern l'any 1946, sembla que examini el seu món de dalt a baix, amb una mirada buida, gairebé absent.

Natura morta amb tetera
(Sala 7)

És ben sabut que la natura morta és un gènere secundari per a Van Dongen, que s'ocupa en primer lloc de l'art del retrat. Tot i això, va pintar rams de flors: hortènsies, crisantems, lilàs, etc.

Aquesta natura morta amb tetera és única en el seu gènere en tota la producció de l'artista. Pintada el 1913, mostra l'habilitat tècnica extraordinària de l'artista, que domina l'espai i la sensació de profunditat a partir dels colors plans i de la rotació dels rectangles de la taula a

l'interior del marc del quadre. La construcció de l'espai no segueix les lleis de la perspectiva i aniquila la profunditat des d'un punt de vista picat que deforma l'espai immediat. El fons d'aquest quadre és una obra formal poderosa, i trobem un bon nombre d'analogies en altres obres cubistes contemporànies.

Pila amb flors
(Sala 7)

Aquest quadre assenyala l'entrada de la pintura de Van Dongen en l'àmbit de l'elegància, que caracteritza tan bé la seva pintura del període d'entreguerres. L'artista representa Luisa Casati d'esquena i mirant-se al mirall, l'acaba de conèixer i esdevindrà la seva amant durant algun temps. La marquesa Casati era un personatge il·lunàtic i excèntric. Havia estat l'amant del poeta italià Gabriele d'Annunzio i musa dels futuristes. La Casati té «la porta oberta» als salons de l'aristocràcia i introdueix Van Dongen a la vida social. Amb ella, el pintor viatja a Venècia, on farà diversos quadres de la llacuna. La silueta femenina s'allarga de manera exagerada; el llebrer que jau a la part baixa del quadre apareixerà en altres obres com a emblema d'un món refinat que Van Dongen descobreix a través de les seves noves relacions.

6. RELACIÓ D'OBRES EXPOSADES

Hall:

Relació d'obres

1. Kees Van Dongen

Cavall clapat

1895-1907

Oli sobre tela

Nouveau Musée National de Monaco

Inv. 2008-7-1

Sala 1: Entre Rotterdam i París. Anys de formació

Relació d'obres

1. Kees Van Dongen

Zelandesa

c. 1896

Oli sobre tela

Musée d'Art moderne de la Ville de Paris

Inv. AMVP 2137

2. Kees Van Dongen

Canal a Delfshaven

c. 1895

Oli sobre cartró

Musée d'Art moderne de la Ville de Paris

Inv. AMVP 2139

3. Kees Van Dongen

Voorhaven, diumenge (Delfshaven)

c. 1895

Oli sobre cartró

Musée d'Art moderne de la Ville de Paris

Inv. AMVP 2138

4. Kees Van Dongen

Batuda al Zandstraat: tancament a mitjanit

c. 1899

Llapis gras sobre paper

Col·lecció particular

5. Kees Van Dongen

Record de Groenendaal. Dia de pluja, visites al meu taller

1898

Ploma, pinzell, tinta negra i aiguada grisa sobre paper

Col·lecció particular

6. Kees Van Dongen

Retrat de Schiltd

1898

Tinta negra i aquarel·la sobre paper vitel·la Nouveau Musée National de Monaco

Inv. 2005.4.1

7. Kees Van Dongen

Nu en una butaca

1896

Oli sobre tela

Col·lecció particular

7. Kees Van Dongen

Autoretrat o Autoretrat en blau

1895

Oli sobre tela

Adquisició 1976

Centre Pompidou, Paris. Musée national d'Art moderne-Centre de création industrielle.

Inv. AM 1976-1056

8. Pablo Picasso

Retrat del pare de l'artista

Barcelona, c. 1896

Oli sobre tela encolada sobre cartró

Museu Picasso, Barcelona

Inv. MPB 110.027

9. Kees Van Dongen

Retrat del pare de l'artista, Jan van Dongen (1838-1921)

1901

Oli sobre tela

Col·lecció particular, Holanda

Sala 2: París, el dibuix

Relació d'obres

1. Pablo Picasso

Autoretrat i altres croquis

Barcelona, 1899-1900

Ploma sobre paper

Museu Picasso, Barcelona

Inv. MPB 110.676

2. Kees Van Dongen

Autoretrat al «maquis» de Montmartre

1899

Carbonet i realços d'aquarel·la sobre paper

Col·lecció particular

3. Kees Van Dongen

I ella també va tenir amants o Parella arribant al cafè

1901

Llapis Conté, llapis de color, pinzell i tinta negra sobre paper

Col·lecció Herbert Black

4. Kees Van Dongen

L'escala de l'Òpera

1901

Tinta negra i aquarel·la sobre paper vitel·la Nouveau Musée National de Monaco

Inv. 2005.4.8

5. Kees Van Dongen

Home assegut

c. 1903

Ploma, pinzell, tinta negra i guaix blanc sobre paper

Brücke-Museum, Berlín

Inv.753/66

6. Kees Van Dongen

Dona a la gatzoneta

1903

Ploma, pinzell, tinta negra, aiguada grisa i aquarel·la sobre paper encolat sobre cartró Staatliche Museen zu Berlin,

Kupferstichkabinett

Inv. SdZ n°2

7. Kees Van Dongen

Dona nua pentinant-se
1903
Pinzell, tinta negra, aiguada grisa,
aquarel·la i traços de guaix blanc
Lent by the Syndics of The Fitzwilliam
Museum, Cambridge
Inv. PD.51-2006

8. Pablo Picasso

Estudis
1901
Tinta xinesa sobre paper
Col·lecció particular

9. Kees Van Dongen

Parella de tabolaires
c. 1901
Oli, aquarel·la, pastel blau i llapis grafit
sobre paper vitel·la
Nouveau Musée National de Monaco
Inv. 2005.4.4

10. Kees Van Dongen

Entrada a l'església o Escena de carrer
c. 1902
Llapis Conté, aiguada grisa, aquarel·la i
guaix blanc sobre paper
Col·lecció particular, París

11. Kees Van Dongen

Bebedora d'absenta
c. 1902
Pinzell, tinta negra, aiguada grisa,
aquarel·la i guaix sobre un esbós a llapis
Conté sobre paper
Col·lecció particular

12. Kees Van Dongen

Llibertat, igualtat, fraternitat
c. 1903
Tinta i aquarel·la sobre paper
Col·lecció particular

13. Kees Van Dongen

La mare i la germana de l'artista
c. 1902
Llapis Conté, llapis blau, ploma, pinzell,
tinta negra i guaix blanc sobre paper
Col·lecció particular

14. Kees Van Dongen

Cafè de Nichtlamp
c. 1902
Llapis Conté, aquarel·la, pinzell i tinta
negra sobre paper
Col·lecció particular, Rotterdam

15. Kees Van Dongen

Mariners i noies
1903
Pinzell, tinta negra, aiguada grisa i
aquarel·la sobre paper
Col·lecció particular

16. Kees Van Dongen

La visita
c. 1903
Tinta negra i guaix sobre paper vitel·la
Nouveau Musée National de Monaco
Inv. 2005.4.5

Sala 3. Del tachisme al fauvisme

Relació d'obres

1. Kees Van Dongen

*El Sacré-Coeur o Vista de Montmartre o
Vista de París*
París, 1904
Oli sobre tela
Col·lecció particular, França

2. Kees Van Dongen

Trouville, el mar
1904

Oli sobre tela
Col·lecció particular

3. Kees Van Dongen

Saucisse i Pépino o Els bufons
1904
Pinzell, tinta negra, aquarel·la i guaix blanc
sobre paper
Hood Museum of Art, Hanover

4. Kees Van Dongen

Dos clowns

c. 1904

Guaix, llapis de colors, pinzell i tinta negra sobre paper

Joel i Carol Honigberg, Highland Park, Illinois

5. Kees Van Dongen

Els clowns

c. 1904

Aquarel·la sobre paper

Col·lecció particular

6. Kees Van Dongen

Els artistes de circ

1905

Guaix i tinta sobre paper

Col·lecció David J. Barnett, cortesia David Barnett Gallery, Milwaukee, Wisconsin

7. Kees Van Dongen

Amazona acròbata

c. 1907-1908

Oli sobre tela

Col·lecció particular, Bremen, Alemanya

8. Kees Van Dongen

Amazones acròbates del Circ Medrano

1905

Oli sobre paper encolat sobre cartró

Col·lecció Alberto Cortina

9. Kees Van Dongen

El circ

1905

Esbós a llapis Conté i oli sobre paper encolat sobre tela

Col·lecció particular

10. Kees Van Dongen

La desfilada o La presentació del circ

1905

Aquarel·la i guaix

Col·lecció particular

11. Kees Van Dongen

Cavallets o El carrousel de porcs

1904-1905

Oli sobre tela

Col·lecció particular

12. Kees Van Dongen

Els tabolaires

1905

Oli sobre tela

Musée d'Art moderne de Troyes

Donació Pierre i Denise Lévy

Inv. MNPL 326

13. Kees Van Dongen

El Moulin Rouge o Le Promenoir

c. 1904

Oli sobre tela

Galerie de la Présidence, París

14. Kees Van Dongen

Rue du Mont-Cenis, Montmartre (casa de Mimi Pinson)

c. 1902-1903

Oli sobre tela

Col·lecció particular

15. Kees Van Dongen

Dona asseguda o Dona cosint

1905

Oli sobre cartró

Donació Louise i Michel Leiris, 1984

Centre Pompidou, Paris. Musée national

d'Art moderne-Centre de création industrielle

Inv. AM 1984-679

16. Kees Van Dongen

Paraigües o Quatre persones afanyant-se sota la pluja

c. 1903

Oli sobre tela

Col·lecció particular, cortesia Galerie Bellier, París

17. Kees Van Dongen

L'aranya, Moulin de La Galette

c. 1905-1906

Oli sobre tela

Nouveau Musée National de Monaco

Inv. 2008.7.4

18. Kees Van Dongen

El violoncel·lista del Moulin de la Galette o A La Galette

c. 1905-1906

Oli sobre tela

Fridart Foundation, cortesia The Courtauld Gallery, Londres

19. Kees Van Dongen
El Moulin de La Galette
c. 1905-1906
Oli sobre tela

Col·lecció particular, Ginebra
Inv. 000239

Sala 4: El Bateau-Lavoir. En companyia de Picasso i Fernande

Relació d'obres

1. Kees Van Dongen

La Iligacama
1906
Oli sobre tela
Col·lecció particular, París

París, 1906
Punta seca sobre coure, paper verjurat
Arches
Musée national Picasso, París

2. Kees Van Dongen

Fernande Olivier
c. 1906-1907
Oli sobre tela
Col·lecció particular

7. Kees Van Dongen

Fernande Olivier
1907
Oli sobre cartró
Musée Fabre, Montpellier
Inv. 39.1.5

3. Kees Van Dongen

*Fernande Olivier o L'espanyola o Bust
femení*
c. 1906-1907
Oli sobre tela
Col·lecció S&P Traboulsi

8. Kees Van Dongen

Retrat de Fernande Olivier
c. 1906-1907
Pastel
Association des Amis du Petit Palais,
Ginebra
Inv. 780

4. Kees Van Dongen

Retrat de Daniel-Henry Kahnweiler
1907
Oli sobre tela
Association des Amis du Petit Palais,
Ginebra
Inv. 7225

9. Kees Van Dongen

Fernande Olivier
1953
Litografia en color
Col·lecció Hans Leijser, Rotterdam

5. Kees Van Dongen

Autoretrat fauvista
c. 1908-1909
Oli sobre tela
Col·lecció particular

10. Pablo Picasso

Cap de dona (Fernande)
1906
Bronze
Museu Picasso, Barcelona
Inv. MPB 113.035

6. Pablo Picasso

Retrat de Fernande Olivier

Sala 5: Els anys "fauves"

Relació d'obres

1. Kees Van Dongen

Cavalls o Dos cavalls o Cavalls enamorats
Sense data
Oli sobre tela
Col·lecció particular

2. Kees Van Dongen

El mallot blanc
c. 1908
Oli sobre tela
Art Collection of Sara Lee International

3. Kees Van Dongen

Cap de dona (Petit cap de dona rossa)
c.1908
Oli sobre tela
Col·lecció particular

4. Kees Van Dongen

Artista, la pidolaire
c. 1905-1907
Oli sobre tela
Kunsthalle, Bremen-Der Kunstverein in Bremen
Inv. 517-1947/21

5. Kees Van Dongen

Nu amb cistella de flors
c.1908
Oli sobre cartró encolat sobre tela
Musée d'Art moderne de la Ville de Paris
Inv. AMVP 1858

6. Kees Van Dongen

Cavallers al bosc o Al Bois de Boulogne
c. 1908-1909
Oli sobre tela
Musée Malraux, Le Havre
Inv. A505

7. Kees Van Dongen

Les lluitadores o Les lluitadores de Tabarin
1907-1908
Oli sobre tela
Nouveau Musée National de Monaco
Inv. 2008.7.3

8. Kees Van Dongen

Modjesko, cantant soprano
1908
Oli sobre tela
The Museum of Modern Art, Nova York.
Donació del Sr. i la Sra. Peter A. Rübel,
1955
Inv. 192-1955

9. Kees Van Dongen

Retrat d'una cantant de cabaret
c. 1908
Oli sobre tela
Col·lecció particular

10. Kees Van Dongen

Amigues
c. 1908
Oli sobre tela
Kunsthhaus, Zurich
Inv. 1982-27

Sala 6: Exotisme

Relació d'obres

1. Kees Van Dongen

Nini la parisenca
c. 1909
Oli sobre tela
Col·lecció particular, cortesia Fondation Pierre Gianadda, Martigny (Suïssa)

2. Kees Van Dongen

Sirena espanyola
c. 1912
Oli sobre tela
Col·lecció particular, cortesia Libby Howie

3. Kees Van Dongen

Emilia Navarre Sevilla
1912
Oli sobre tela
Musée d'art et d'histoire, Neuchâtel
Inv. AP 1367

4. Kees Van Dongen
Dona en blau amb collaret vermell
1907-1911
Oli sobre tela
Col·lecció particular, cortesia Galerie
Artvera's, Ginebra
Inv. 000160

5. Kees Van Dongen
Lucie la mulata
c. 1910
Oli sobre tela
Col·lecció particular, cortesia Galerie
Artvera's, Ginebra
Inv. 000179

6. Kees Van Dongen
La ballarina índia o La baiadera
c. 1909-1910
Oli sobre tela
Col·lecció particular, cortesia Libby Howie

7. Kees Van Dongen
Dona rossa nua
c. 1910
Oli sobre tela
Nahmad Collection, Suïssa

8. Kees Van Dongen
Tableau o El xal espanyol o Dona amb colomins o El captaire
1913
Oli sobre tela
Donació Augusta Van Dongen

Sala 7: Els "années folles"

Relació d'obres

1. Kees Van Dongen
Pila amb flors
1917
Oli sobre tela
Musée d'Art moderne de la Ville de Paris
Inv. AMVP 472

Centre Pompidou, Paris. Musée national
d'Art moderne-Centre de création
industrielle
Inv. AM 1985-73

9. Kees Van Dongen
Ouled Nail (Tunis)
c. 1910
Oli sobre tela
Col·lecció particular

10. Kees Van Dongen
Saïda
c. 1913
Oli sobre tela
The National Gallery of Art, Washington.
Col·lecció Sr. i Sra. John Hay Whitney
Inv. 1998.74.2

11. Kees Van Dongen
*Jasmy Jacob o Retrat de Madame
Jasmy Alvin*
Anterior a 1920
Oli sobre tela
Llegat Mme Jasmy Alvin 1946
Centre Pompidou, Paris. Musée national
d'Art moderne-Centre de création
industrielle
Inv. AM 2699P

12. Kees Van Dongen
Autoretrat com a Neptú
1922
Oli sobre tela
Donació o compra, 1924-1927
Centre Pompidou, Paris. Musée national
d'Art moderne-Centre de création
industrielle
Inv. LUX.O.182P

2. Kees Van Dongen
Natura morta amb tetera
1913
Oli sobre tela
Col·lecció particular

3. Kees Van Dongen

Entretien

1914

Oli sobre tela

Legat Agutte-Semblat, 1923

Musée de Grenoble

Inv. MG.2222

4. Kees Van Dongen

Dona en un canapè

c. 1930

Oli sobre tela

Musée des beaux arts de Montréal

Inv. 1978.21

5. Kees Van Dongen

Tango o El tango de l'arcàngel

1922-1935

Oli sobre tela

Nouveau Musée National de Monaco

Inv. 2008.7.2

7. ACTIVITATS A L'ENTORN DE L'EXPOSICIÓ

- El **programa d'activitats** creat en motiu de l'exposició Kees Van Dongen:

- Concert organitzat en col·laboració amb l'Escola Superior de Música de Catalunya (Esmuc):

París, fin du siècle, amb la flautista Carme Arrufat

Data: 20 de juny

Hora: 19.30h

Preu: gratuït (aforament limitat)

Reserva necessària: 93 256 30 22 – museu picasso_reserves@bcn.cat

Concert en el què s'interpretaran peces representatives de la música per a flauta escrita entre finals del segle XIX i principis del XX – Debussy, Gaubert, Milhaud i Jolivet– i en el que es combinaran els duets de flauta i piano amb la suavitat de la flauta sola.

- Conferència:

Del Demi-monde al Beau Monde: l'arc dels retrats de Van Dongen

A càrrec de John Klein, professor associat de la Washington University, St. Louis Missouri, EUA

Data: 2 de juliol de 2009

Hora: 19.30h

Preu: gratuït (aforament limitat)

Reserva necessària: 93 256 30 22 – museu picasso_reserves@bcn.cat

Com altres pintors fauve de la primera dècada del segle xx, Kees Van Dongen va posar en dubte la convenció, tant en matèria com en estil.

Majorment a través del retrat, va passar del xoc a l'èxit, gràcies a la seva habilitat per transfigurar l'artificialitat i transgressió del fauisme en un estil accessible, amb un encant més enllà de l'avantguarda.

No només el retrat li va donar reputació, va assegurar-li un lloc propi en l'entorn benestant dels seus darrers models, en tant que va esdevenir un important retratista de la societat en els anys 20 i 30.

- **Taller infantil a l'entorn de l'exposició:**

Dirigit per Cia. La Papparra

Per a nens i nenes de 6 a 12 anys

Dates: 21 i 28 de juny, 5, 12 i 19 de juliol

Horari: de les 10'30 h a les 13'30h (Inclou la visita prèvia a l'exposició i el treball al taller)

Preu: 2 € (aforament limitat)

Reserva necessària: 93 256 30 22 – museu
picasso_reserves@bcn.cat

Un personatge farà de guia i donarà a conèixer als infants l'obra de Kees Van Dongen a través dels seus quadres, explicant-los la importància de l'expressivitat dins del moviment fauvista, tot treballant el color a través del retrat.

- **Visites comentades gratuïtes a l'exposició:**

Incloues en el preu de l'entrada (reserva prèvia necessària), per al públic individual

Horari: dissabte i diumenges (11h català / 13h castellà)

8. CRONOLOGIA

1877-1896

El 26 de gener de 1877 neix Cornelis Theodorus Maria (anomenat Kees) van Dongen a Delfshaven.

L'any 1892 el seu pare l'inscriu a l'Acadèmia de les Arts i de les Ciències de Rotterdam, on rep classes de dibuix i cursos d'art industrial i d'arquitectura.

L'any 1894 instal·la el seu taller a les golfes de la fàbrica de la seva família. S'interessa per Rembrandt i Frans Hals. Pinta quadres de factura encara clàssica.

El pas a la majoria d'edat es caracteritza pel descobriment de Rotterdam, els seus suburbis, les prostitutes i l'agitació.

L'any 1895 participa per primera vegada en una exposició col·lectiva al Stedelijk Museum d'Amsterdam.

L'any 1896 viu entre Rotterdam i Bèlgica, i les seves obres revelen la influència dels ambients simbolistes que freqüenta.

1897-1903

Arriba a París i se sent especialment atret per la llibertat que es respira. La falta de recursos l'obliga a acceptar qualsevol feina, i arriba a viure en la misèria.

L'any 1898 torna a Holanda i coneix Augusta Preitinger (Guus), amb qui contrau matrimoni l'any 1901.

L'any 1899 torna a París i participa en l'Exposició Universal del 1900 en qualitat de guia i d'interpret.

Viatja regularment al seu país natal i es guanya la vida sobretot amb les seves col·laboracions per a diaris satírics il·lustrats. Les seves il·lustracions es caracteritzen per la denúncia de la crueltat de la societat. Deixa de pintar fins al 1903.

1904-1907

Període de Montmartre, caracteritzat per una gran inventiva artística. Animat per Picasso, Vlaminck i Derain, exposa al II Salon d'Automne.

Primera exposició individual a la galeria d'Ambroise Vollard, que posa en relleu les seves principals qualitats com a pintor: precisió de la mirada, bellesa de la matèria, senzillesa, solidesa i audàcia en la composició, i alhora un do genial per a l'ús del color.

L'any 1905 la vida a Montmartre es converteix en la seva principal font d'inspiració. A més a més de retrats, dones i paisatges, pinta acròbates, pallassos i amazones de circ. En companyia de Picasso, freqüenta el Circ Medrano. També visita sovint el Bateau-Lavoir.

El 18 d'abril neix la seva filla Dolly.

Exposa al III Salon d'Automne. La sala VII, amb obres de Matisse, Derain i Vlaminck, és titllada d'escandalosa i desencadena la fúria dels crítics. Louis Vauxcelles encunya la cèlebre expressió *cage aux fauves* (la gàbia de les feres).

S'allunya del tachisme per explorar el realisme brutal característic del fauvisme.

A començaments del 1906 es muda al Bateau-Lavoir. Allí alterna amb Picasso, qui l'anomena «el Kropotkin del Bateau-Lavoir», una referència a les idees anarquistes de Van Dongen.

Fernande Olivier es converteix en la primera gran model dels quadres de Van Dongen, perquè «era guapa i la tenia a mà, i no havia de pagar res de res».

El mes de febrer de 1907 abandona el Bateau-Lavoir. Deixa els seus mobles al taller de Picasso fins a la seva tornada, l'estiu següent. Torna a París sol. S'instal·la un temps al taller de Picasso i a altres llocs, abans de mudar-se a Montmartre.

Treballa amb una paleta cada vegada més virulenta.

1908-1911

Els pintors de Die Brücke contacten amb ell i el conviden a afegir-se al grup, la qual cosa constitueix un acostament entre l'expressionisme alemany i el fauvisme francès.

L'any 1909 es muda davant del cabaret Folies Bergère. El fauvisme de Van Dongen canvia estilísticament. Nini del Folies Bergère i Anita la bohèmia, models i amants, l'inspiren els nus més sensuals fins avui.

Viatja per Espanya i el Marroc l'hivern de 1910-1911; descobreix la llum i els colors del Mediterrani.

1912-1918

Gràcies a la seva folgança financera, lloga un taller espaiós i organitza esplèndides reunions i balls de disfresses.

Coneix la marquesa Luisa Casati, i comença la seva «època còctel», en la qual tracta braç a braç amb la gent més granada dels ambients de moda de la ciutat. Els mundans de París assisteixen a les seves vetllades i volen que l'artista pinti els seus retrats.

El mes de març viatja a Egipte. Apareix un canvi estilístic, que apunta el seu primer manierisme: les línies s'allarguen, les formes s'estiren i són més elegants. L'any 1913 acaba el període fauvista.

L'any 1914 esclata la guerra, i no pot reunir-se amb Guus i Dolly, que són a Rotterdam. Passa quatre anys sense veure-les. No és cridat al servei i roman a París.

L'any 1916 coneix Jasmy Jacob, amb qui manté una relació fins al 1927.

L'any 1917 assisteix a l'estrena de *Parade*, tot i que cada vegada veu menys Picasso.

Amb la fi de la guerra l'any 1918, Guus i Dolly tornen a París, però es nega a viure amb elles.

1919-1922

Entra de ple en la seva època mundana, amb més varietat temàtica, tot i que la dona segueix sent el seu tema favorit. S'imposa el tipus de dona amb ulls grans i llavis sensuals.

A partir de 1920 decideix organitzar les exposicions al seu taller.

Al Salon de la nationale del 1921 exposa *Retrat d'Anatole France*, obra que desencadena un gran escàndol per retratar el més cèlebre escriptor francès amb els trets d'un home senil.

Els més importants representants del món de les arts, les finances i el París mundà es fan retratar per ell. Tanmateix, tot i que ha assolit el cim de la seva carrera pública, la seva obra es troba en franca decadència.

Les recepcions que organitza a partir de 1922 a la seva luxosa mansió de París contribueixen a la seva imatge de Gran Gatsby holandès.

1925-1927

Després d'haver-se consagrat a les obres i a la vida mundana, marca una pausa. Són menys freqüents les seves exposicions individuals.

L'any 1926 rep l'Orde de la Legió d'Honor, amb grau de cavaller.

L'any 1927 redacta la seva autobiografia: *Van Dongen raconte ici la vie de Rembrandt et parle, à ce propos, de la Hollande, des femmes et de l'art* (Van Dongen explica aquí la vida de Rembrandt i parla, en aquest sentit, d'Holanda, de les dones i de l'art).

Aquell mateix any el Stedelijk Museum d'Amsterdam és el primer museu que organitza una retrospectiva Van Dongen. Rep l'Orde de la Corona de Bèlgica.

1928-1935

Van Dongen canvia: ven menys, exposa poc i es tanca en si mateix.

El crac de Wall Street de 1929 marca el final dels «anys bojos». Disminueixen els encàrrecs. Aquest any obté la nacionalitat francesa.

L'any 1930 mor el seu pare, Jan Van Dongen.

L'any 1932 s'instal·la a viure a Garches, tot i que no té la intenció de retirar-s'hi. Durant els dos anys següents es nega a vendre, per evitar una baixada dels preus, i viatja als Estats Units per fer nous contactes.

1936-1945

L'any 1936 se supera la crisi. Rep alguns encàrrecs prestigiosos, i és sol·licitat pels artistes del món de l'espectacle.

L'any 1938 coneix Marie-Claire, i l'any 1940 neix el seu segon fill Jean-Marie.

El mes de novembre de 1941 participa en el viatge d'una setmana a Alemanya organitzat per Arno Breker, escultor oficial del III Reich. Aquest viatge comportarà el fracàs de la retrospectiva més important consagrada a Van Dongen, organitzada l'any 1942 per la galeria Charpentier, i el posterior «judici» celebrat durant l'Alliberament de 1945, en el qual li prohibeixen participar al Salon d'Automne durant un temps.

Torna a Deauville, on recupera la seva clientela d'abans de la guerra, formada per persones acabalades i famoses.

1946-1968

L'any 1946 mor Guus.

L'any 1947 Marie-Claire i Jean-Marie s'instal·len a Mònaco, on Marie-Claire compra l'any 1949 una vil·la i la bateja Le Bateau-Lavoir. Es casa amb ella l'any 1953.

Durant 1959 li dediquen nombroses exposicions.

Amb motiu del seu 90 aniversari, l'any 1967, el Musée national d'Art moderne de París organitza una retrospectiva, que després es pot veure al Museum Boijmans Van Beuningen de Rotterdam.

Kees Van Dongen mor el 28 de maig de 1968. A causa dels esdeveniments del Maig Francès, la seva desaparició passa desapercebuda a París.

Museu Picasso

Dep. de premsa i comunicació
Montcada 15 - 23
08003 Barcelona

Tel. 932 563 021 / 26
museupicasso_prensa@bcn.cat